

Kauppa- ja teollisuusministeriö
Kirjaamo
PL 32
00023 Valtioneuvosto

27.2.2006

Asia Lausunto patenttijärjestelmän kehittämistä Euroopassa koskevasta komission konsultaatioasiakirjasta

Kauppa- ja teollisuusministeriö on pyytänyt IPR University Centeriltä lausuntoa komission konsultaatioasiakirjasta, joka koskee patenttijärjestelmien kehittämistä Euroopassa. Koska instituutti ei patentoi vaan keskittyy immateriaalioikeuden tutkimukseen ja koulutukseen, tuomme lausunrossamme esille patentointiin liittyviä yleisiä näkökohtia ja esitämme lausuntonamme seuraavan.

Konsultaatioasiakirjassa on patenttijärjestelmän peruseriaatteet esitetty toisaalta patentin hakijan ja toisaalta patenttien yhteiskunnallisen merkityksen kannalta. Nämä molemmat seikat ovat keskeisiä patenttijärjestelmälle, mutta kolmantena yhtä tärkeänä huomioon otettavana seikkana on mielestämme ”kolmas mies” eli patentinhaltijan kanssa samalla tai kilpailevalla alalla toimiva yritys tai henkilö. Hakijan kannalta päähuomio patenttijärjestelmässä kiinnittyy sen toteuttamiskelpoisuuteen sekä patenttien hyödyntämiseen. Kolmannen osapuolen kannalta toimintakentän selkeys ja kolmansien oikeusturvan toteutuminen ovat keskeisiä seikkoja. Komissio tarkastelee konsultaatioasiakirjassa patenttijärjestelmää voittopuolisesti hakijan kannalta patentin hakuun keskittyen.

Patenttijärjestelmän kehittämisestä on keskusteltu Euroopan tasolla vuosia, osittain jo vuosikymmeniä. Konsultaatioasiakirjaan on koottu aikaisemmin eri yhteyksissä esiin tuotuja seikkoja kuitenkin siten, että yhteisöpatenttijärjestelmä asetetaan etusijalle EU:n patenttijärjestelmiä kehitettäessä. Yhteisöpatenttijärjestelmästä saavutettiin poliittinen yksimielisyys jo vuonna 2003. Järjestelmän toteuttamisen viivästyminen osoittaa, että järjestelmään liittyy vielä monia epävarmuustekijöitä.

Eri kokoiset yritykset arvioivat patentointiin liittyviä järjestelmiä eri lähtökohdista. Patenttistrategiaan ja patentointia koskevaan päätöksentekoon vaikuttavat yrityksen koon lisäksi mm. sen markkina-alue, teknologia ala, yrityksen asema teknologian kehityksessä ja markkinoilla. Suojan kustannus ei ole ainoa huomioon otettava, eikä aina edes ratkaiseva seikka ratkaistaessa suojaa, käytettävää suojajärjestelmää ja suojan alaa koskevia valintoja. Koko yhteisön kattava suoja ei ole yritysten kannalta aina paras tai tavoiteltavin vaihtoehto, koska suojan menettäminen yhdessä maassa merkitsee suojan menettämistä kokonaan.

Yhteisöpatentin tulisikin toteutuessaan olla todellinen vaihtoehto kansallisille patenteille ja eurooppapatentille.

Monet patenttijärjestelmän ongelmiksi koetut kysymykset koskevat nykyistä tuomioistuinjärjestelmää. Euroopan patenttijärjestelmän puutteena on pidetty sitä, että siitä puuttuu järjestelmä, jonka puitteissa syntyisi kaikkia siihen sitoutuneita sitova oikeuskäytäntö.

Patentteihin liittyvä tulkinta on viime kädessä tuomioistuinten tehtävä. Kansallisten tuomioistuinten erot ovat suuret ja nykyinen tilanne mahdollistaa tietyn ”pelaamisen” yhteisön markkinoilla. Kansalliset tulkintaerot vähenisivät, mikäli EPC:n säännöksiä tulkitsisi yksi yhteinen tuomioistuin. Myös täytäntöönpanoon liittyvät ongelmat vähenisivät yhtenäisyyden myötä.

Tilanne kuitenkin mutkistuu, kun tarkastellaan käytännön tilanteita. Oikeusturvan saanti vaarantuu, mikäli yhden valtion alueella toimivien yritysten tulisi selvittää patentteihin liittyvät erimielisyytensä kolmannen valtion alueella sijaitsevassa tuomioistuimessa, jossa ei olisi mahdollista käyttää osapuolten äidinkieltä. Tästä syystä olisi syytä pohtia, voitaisiinko patenttien tulkintaa yhtenäistää muulla tavalla kuin perustamalla yhteinen tuomioistuin ja antamalla sille yksinomaisen päätösvalta.

Asiantuntemuksen turvaaminen patenttituomioistuimissa on keskeinen päämäärä kaikissa esitetyissä tuomioistuinjärjestelmissä. Tuomioistuinjärjestelmän eräänä mallina voisi kuitenkin olla ns. hajautettu malli, joka toimisi siten, että kukin valtio nimeäisi yhden tai useamman patenttituomarin sekä teknisen asiantuntijan, jotka muodostaisivat tuomaripoolin. Tästä poolista nimettäisiin tuomarit kulloinkin esille tulevaan asiaan siten, että ainakin yksi tuomari olisi vastaajan kotimaasta. Tuomioistuin istuisi joko vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvässä paikassa tai asianosaisten yhteisesti sopimassa paikassa.

Järjestelmän yhtenäisyyden turvaksi valitustuomioistuin olisi yhteinen. Valitustuomioistuimen tehtäviin voitaisiin myös sisällyttää ennakkolausuntojen antaminen kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä patenttioikeuden tulkinnasta. Ennakkolausuntojärjestelmä todennäköisesti nopeuttaisi oikeudenkäyntejä ja vähentäisi valituksia. Järjestelmä edellyttäisi luonnollisesti, että näin muodostetun tuomioistuimen toimivalta patenttiasioissa tunnustettaisiin EU:n tasolla.

Toteamme jälleen kerran, että patenttijärjestelmään liittyvää oikeudenkäyntijärjestelmää kehitettäessä tulisi tarkastella voimassa olevia yhteisön tason järjestelmiä (yhteisötavaramerkki ja –malli).

Patenttilakien sisältö on asiallisesti harmonisoitu EU:ssa EPC:n ratifioinnin myötä. Tarvetta uuteen ja erilliseen yhteisön lainsäädäntöön ei nähdäksemme ole. Suurin osa patenttijärjestelmän ongelmista liittyy ennen kaikkea siihen, että yhteisiä kriteerejä noudattaen myönnettyjä patenteja tulkitaan kansallisesti, jolloin tulkinnan kautta lopputulokset eroavat toisistaan. Yhtenäisen oikeuskäytännön luominen on tehokkaampi tapa harmonisoida patenteja koskevat tulkinnat kuin yhteisön lainsäädäntö. Koska ehdotettu yhteisöpatenttijärjestelmä perustuu sisällöllisesti EPC:n säännöksiin sekä sen mukaiseen patenttien hakujärjestelmään, tulisi myös tuomioistuinmenettelyn olla mahdollisimman yhtenäinen. Viimeistään valitustuomioistuimella tulisi olla yksiselitteinen tuomiovalta patenttiasioissa riippumatta siitä onko kysymys eurooppapatentista vai yhteisöpatentista.

Komission konsultaatioasiakirjan viimeisessä osiossa kysellään patenttijärjestelmän merkitystä vastaajille. Vaikka vastaajia on pyydetty vastaamaan myös toimintaansa koskeviin kysymyksiin, on päätelmien tekeminen vastausten perusteella melko ongelmallista. Vastausten analysointi edellyttäisi tarkkoja tietoja vastaajien toimialasta, koosta, yrityksen eliniästä. Lisäksi kysymysten tulisi olla yksityiskohtaisempia, jotta varmistuttaisiin siitä, että vastaukset ovat yhteismitallisia. Patenttijärjestelmän vertaaminen asteikolla 10 – 1 muuhun liiketoimintaan vaikuttavaan lainsäädäntöön tuskin tuo sellaisia tuloksia, joista olisi varsinaista hyötyä patenttijärjestelmän kehittämiseen.

Komission konsultaatioasiakirjassa on pitkälti kysymys sellaisista seikoista, joista tulisi olla yhteinen kansallinen kanta. Kansallisen IPR-strategian laatiminen auttaisi myös patenttijärjestelmän merkityksen arvioinnissa kansallisesti. Riippumatta EU:ssa valittavasta kehittämistiestä lienee selvää, että eurooppalaista patenttijärjestelmää tulee uudistaa. Uudistaminen tarkoittanee keskittämistä tavalla tai toisella. Mukana oleminen edellyttää korkeaa osaamistasoa. Kaikki keskittämiseen tähtäävät ratkaisut korostavatkin kansallisen osaamisen merkitystä ja sitä, että osaaminen voidaan uskottavasti osoittaa yhtenäisistä järjestelmistä keskusteltaessa.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut myös pääsihteeri Marja-Leena Mansala.

Kunnioittavasti

Niklas Bruun
Professori, johtaja
IPR University Center